КООПЕРАТИВНА РЕСПУБЛИКА
ЕКОНОМІЧНО-СУСПІЛЬНИЙ МІСЯЧНИК — ЛЬВІВ

CO-OPERATIVE REPUBLIC
Ukrainian Monthly Review Lwiw — Poland
ul. Technicka, 1.

Ч. 10.
ЖОВТЕНЬ
1937.
РІЧНИК X.

НА ОКРАЯХ ДНІВ

МСК ПРОТИ ОБМЕЖУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТИ КООПЕРАЦІЇ.

Закінчений щойно паризький конґрес Міжнародного Союзу, по вислуханні реферату свого президента Вайно Таннера (містопрезидента і міністра скарбу Фінляндії), ухвалив таку резолюцію в справі державного вмішування в справи кооперації.

„Конґрес ствердив, що кооперація, яко форма власної суспільної праці, є можлива і конечна у всякого роду господарських і політичних системах, хоч її роля і вага є ріжна і залежна передовсім від суспільного характеру тих ґруп, яким удалося захопити державну владу;

Що кооперативний рух у всіх господарських системах вимагає для себе можливо як найбільшої свободи діяння на основі своїх власних засад, та відкидає всякі намагання, що мають за ціль розвести політичну над ним контролю;

„що кооперативний рух скрізь, де заведено господарку в тій чи іншій формі реґляментовану, відкидає зарядження, що обмежують розвій його діяльности в національному чи інтернаціональному обсязі, так само, як у системі соціялістичної господарки він відкидає всякі намагання до зосередження усієї господарської діяльности в руках публичного апарату".

МАЛИЙ НАРІД — ВЕЛИКИЙ НАРІД...

Зі смертю Томи Масарика відійшла у вічність одна з найбільших постатей повоєнної Европи. Велике враження, яке ця смерть викликала по всіх закутках Европи й Америки було живим доказом, що може дух.

Бо в суті річи — це не було враження від смерти голови держави. Голов держав, і то більших держав, вмирало чимало, але їх відхід не викликав такого схвилювання умів, як Масариків. Відійшло щось більшого, як політик, офіціяльний представник держави. Це ми всі відчули: відійшов від нас найбільший моральний авторитет повоєнної Европи.

Без пересади приходиться ствердити, що не було в повоєнній Европі людини з більшим авторитетом, як він. Не даром колись Лєнін, у звичайній у нього їдкій злобі, назвав його „папою буржуазної демократії". (Інша річ, чи мав Лєнін рацію в оцінці Масарика, як ідеольоґа „буржуазії"; це привична у Лєніна демаґоґія, з якою він ніколи не розставався). Не даром до Масарика їздили

на розмови найвизначніші світові письменники, фільсофи, мистці. Масарик, цього не вдасться перемінити, був сумлінням повоєнної Европи.

Разом з тим був суспільним архітектом і знаменитим будівничим держави. Доказав своїм життям, що помиляються ті, які твердять, що політика а засади — це дві ріжні речі, тим більше політика і мораль.

Особа Масарика популяризує в світі також і його нарід. На цьому прикладі переконуємося ще раз, що не число душ рішає про величину народу, а — його моральні виміри. Одна особа Масарика важить в свідомости Европи стільки, що дякуючи їй підноситься в світі й значіння невеликого числом чеського народу.

Не кількість — а якість рішає в питаннях духової оцінки. Нехай це мають на увазі ті, що нехтують моральний бік у суспільному вихованні!

ВСЯ УВАГА ВИШКОЛОВІ ПРОДАВЦІВ.

Надходящий зимовий сезон організаційно-виховної праці усіх наших кооперативних осередків треба використати передусім для вишколу і дошколу продавців для наших кооперативних крамниць. Цей стан, що існує у нас в цій ділянці вже десятки літ — мусить нарешті підлягти зміні. Оговтавшись дещо з найбільших клопотів, що їх принесла господарська скрута, мусимо закотити рукави для цієї, скажім собі отверто, велитенської праці. Ходить про це, щоби нарешті наші кооперативні крамниці дістали таких працівників, які б і своєю ідейністю-совістю і фаховим вишколом хоч приблизно стояли на рівні вимог. Ходить також про те, щоби зробити перелім у традиції, що на крамаря можна брати першого з ряду, „аби знав щось трохи порахувати". Для того, щоби цей перелім міг прийти, треба передовсім подбати про те, аби в кожній місцевости було хоч по кілька осіб, які перейшли вишкіл на продавців і були тим резервуаром, з якого проводи кооператив малиби черпати потрібні їм робочі сили. Це потрібне ще з цього згляду, щоби ті вижидаючі кандидати були якби осторогою для працюючого продавця: пильнуйся, бо є другі, що можуть тебе заступити.

Ось з яких причин упав клич під цей сезон: вишкіл кооперативних продавців. Нехай кожний кооп. осередок улаштує солідний курс цього типу. Нехай також розведе пропаґанду за вписами на заочний курс РСУК (відділ для продавців). Кооп. Союз у Борщеві дав уже гарний приклад, надсилаючи зголошення крамарів з 14 сіл.

КУРС КООПЕРАТИВНОГО ІНСТРУКТОРСТВА.

15. жовтня ц. р. починається в РСУК курс підготовки кандидатів на кооперативних інструкторів. На курс цей вплинули зголошення від 115 кандидатів, що свідчить про велике у нас безробіття серед молодих людей. Правда, більше чим половина

з цих кандидатів не мала фахових кооперативних чи торговельних студій (переважно лише матуру) і не могла доказати посвідками з практики, що цікавилася кооперацією з внутрішніх спонук, ще перед оголошенням про нинішний курс. Одначе й помимо того, якби навіть не брати під увагу тих кандидатів, то число петентів було значно більше, як число місць на курсі. Ревізійному Союзові прийшлося вибрати з поміж них передовсім тих, що виказалися найдовшою практикою (і то почınаючи від кооперативи 1. степеня) та найкращими шкільними свідоцтвами.

Кладучи натиск на попередню кооп. працю, РСУК мав на думці ріжні моменти. Хотів передовсім, як уже сказано, дати першенство людям, які з власної ініціятиви вже працювали в місцевих кооперативах, припускаючи, що хоч у більшости випадків гнала їх туди не лиш потреба заробітку, а й бажання служити кооперативній справі. А це, при доборі кооперативних робітників, повинен бути рішаючий момент — тим більше, коли ходить про добір кандидатів на провідників кооп. ідеї і вчителів кооп. діла. РСУК хоче мати на курсі кооперативних громадян, а не кандидатів на кооперативних бюрократів.

Не вдоволяє практика в самих союзах чи навіть централях, інструкторові потрібний передовсім досвід в праці місцевої кооперативи, тої одиниці, дорадником якої мавби колись бути кандидат. Тільки перейшовши усі щаблі кооп. праці, такий кандидат може бути добрим вчителем і помічником кооперативи.

Це все нехай розважать ті кандидати, що не були приняті на цей курс і нехай не знеохочуються. Нехай стараються набути як найбільше досвіду в праці місцевих кооператив та розбудовувати їх діяльність, щоби ділом доказали, що вони люблять село, не цураються його, що хочуть бути його помічниками у праці, а не лиш згори присланим „начальством".

НА КОГО ПОКЛАСТИ ТЯГАР ПРОПАҐАНДИ?

На 7. конференції голов окружних рад „Сполем" у Варшаві літом ц. р. було м. ін. піднесене домагання, щоби союз „Сполем" збільшив число своїх люстраторів (по нашому ревізорів), щоби тим чином скріпилася пропаґанда кооп. ідеї на місцях. Цікаве освітлення цієї проблєми дав член дирекції союзу, п. С. Діппель, референт ревізорсько-виховного виділу: Він говорив м. ін.:

„Якщо ходить про фахівців, інструкторів чи орґанізаторів, то без сумніву їх роля в нашому дусі велика, **але не треба їх переціньовати.** Не треба бюрократизувати орґанізаційної і суспільно-виховної праці. Бюрократизування оставте централі, бороніть перед нею льокальні установи. Адже ж ходить про двигнення суспільної праці при допомозі суспільних чинників. Нову Польщу збудуємо тоді, коли в кожній громаді, в кожному селі повстане кооперативна орґанізація, сперта на виховній праці; для наставлення людини в напрямі не лиш перебудови господар-

ського устрою, але передовсім переміни людини і спертя його діяльности на самопомочі і співділання.

„Не можна прискорити темпа суспільної праці через урядовця. ...Отже точка тяготи нашої орґанізаційної праці має бути в сітці районових рад і делеґатів. Вони мають бути джерелом нашої експанзії, спертої на суспільній свідомости, кооперативній підготовці і вірі в кооперативні ідеали.

„Тому кладемо великий натиск на добір, а відтак вишкіл районових делеґатів. **З тих делеґатів хочемо мати кандидатів на люстраторів. Добрий люстратор повинен вийти з того ґрунту, якому має служити;** знати його добрі й лихі сторони і перейти через усі щаблі нашої орґанізаційної праці.

„Через орґанізаційну працю кооперативні працівники й діячі мають змогу підноситися щабель за щаблем до чимраз вищої ролі в кооп. руху.

„Не треба збочувати з цього шляху на стежки бюрократизму!"

Нам здається, що в цих думках є багато здорового, такого, що над ним треба би застановитися і нашій кооперації, зокрема коопер. союзам.

ПРОФ. КШИЖАНОВСКІ ЗНОВ ОСТЕРІГАЄ.

Сказати нині в Польщі, що держава тягне зі суспільства забагато грошей, що живе над стан — на те треба мати трохи цивільної відваги. Це так само, як сказати прилюдно, що Польща — низько культурна, спавперизована країна. Професор економії і ректор краківського університету др. Адам Кшижановскі мав відвагу сказати це друге тому кільканацять літ, а тепер теж отверто виступає проти перетяження громадянства податками.

Варшавська „Polityka" (давніше „Бунт Млодих") приносить розмову свого співробітника з професором. Ось деякі місця з відповіди заінтересованого:

„Поправа конюктури, мені здається не спірна. Вона, на мій погляд почалася від поправи ситуації села. Зріст цін рільних продуктів викликав збільшення доходів села, його закупочна сила піднеслася. Село купує більше одягу, чобіт, цементу, штучних погноїв тощо. Це поширює ринок збуту для виробі промислу. Промисл може заняти більше людей. Саме цей зріст затруднення вважаю найбільше характеристичною ознакою поправи конюнктури.

— Очевидно, так. На це складається пару причин. За останніх 10 літ нашого населення приросло близько 4 міліони. При незменшенім суспільнім доході, дохід на особу змалів. Далі участь публичних тіл в суспільному доході тепер значно більша, як в добі останньої конюнктури. Це впливає тим більше на зменшеня доходу приватних осіб. Врешті не треба забути, що кріза у нас була много глибша, як в многих інших краях.

— Питайте мене чим я пояснюю, що кріза у нас прибрала такі різкі форми? Серед многих причин я бачу одну, мабуть найважнішу: в літах 1927—9 ми не визискали бюджетових надвишок для зменшення публичних тягарів. Отже ми вступили в добу крізи з надмірними податковими ставками. Коли, в наслідок крізи, скарбові впливи почали зменшуватися, ми пробували рятуватися, підвищуючи податкові ставки, зглядно накладаючи нові податки (характеристичне було піднесення ціни горівки на початку крізи). Потім, під ударами прикрого досвіду, тут і там прийшло до обниження тягарів. Але в загальній сумі маємо радше постійний зріст обтяжень. І так в 1933 р. створено Фонд Праці і наложено тягарі в його користь. В 1935 р. підвищено доходовий податок, і так уже високий. 1936 рік приніс складки на Ф. О. Н. у своїх господарських наслідках подібний до податків, а передовсім „зимову поміч", яка є родом нового податку. Ніщо не вказує на те, щоби в цьому році зимова поміч мала бути знесена або ограничена. **У податковому перетяженні я бачу головну причину господарської анемії Польщі,** в постійному підношенню тягарів — головну гальму більшої господарської поправи. Починаючи з інфляційного податку, який пожер нашу грошеву капіталізацію, я бачу у податковому перетяженні головну причину нашої капіталової анемії, а та у свою чергу є головною причиною нашої господарської відсталости.

— Який з цього висновок?

— Що треба передовсім уникнути підвищуваня ставок існуючих податків або творення нових. Існують проєкти підвищення доходового податку, також ухвалення комунального додатку до доходового податку. Я тим проєктам противлюся з цілою рішучістю. Уважаю, що кожне піднесення податків убиває конюнктуру і в результаті грозить зменшенням впливів скарбу.

В ході дальшої розмови проф. Кш-і доказував свою повищу тезу про податкове перетяження низкою конкретних прикладів.

Та чи цей твердий голос економіста найде послух там, куди він адресований?

СПРАВА ЧЛЕНСТВА СОВІТСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ В МТС.

Вересневий декрет 1935 р., яким силою державного „хочу", одним почерком пера зліквідовано всі споживчі кооперативи по містах на території цілого СССР, отворив нарешті очі, навіть найбільше сліпим, на дійсні відносини в СССР, що торкається положення кооперації. Секретар МКС, згаданий вже п. Г. Мей випрацював для президії МКС окремий рапорт-реферат про положеня кооперації в СССР по декреті. Цей реферат був відчитаний на засіданні Викон. Комітету МКС в Штрасбурзі зимою цього року. На засіданні був присутний делеґат московського Центросоюзу Зеленский. Зеленский дав свій контрреферат, але предсідник МКС (Таннер) заявив, що його вияснення не вдово-

ляють Союза та не є відповіддю на звідомлення ґенерального секретаря. І булоби може прийшло до того, що вже давно повинно мати місце — до вичеркнення т. зв. совітської кооперації зі списка членів МКС, якби не... гроші. А саме: ЦС вплачував дотепер з рації многоміліонового декларованого членства своїх кооператив дуже поважні квоти до каси МКС титулом вкладки. Вправді тепер, по ліквідації всіх міських кооператив число членів впало приблизно на половину, одначе і ця зменшена квота мабуть представляє в бюджеті МКС таку поважну рубрику, що рішаючи чинники МКС ще не здецидувалися на родикальний крок супроти совітської кооперації. Це очевидно не може тягнутися вічно і треба надіятися, що МКС нарешті рішиться. Треба завважити, що совітські „кооператори" поводять себе тепер в МКС дуже тихо-мирно, не так бундючно, як бувало ще тому 6—8 літ, коли кожний їх виступ на МК Союзі був визовом всій кооперації поза СССР. Тепер їх менторських уваг по адресі позасовітської кооперації не чутно — бо сама совітська кооперація в аґонії і це кожний бачить.

З ДУМОК Т. МАСАРИКА.

Ми нарід працівників. Нарід, що хоче і вміє працювати, оборонить також плоди своєї праці проти кожного.

⁂

Служи республиці, служи її людові, служи людству!

⁂

Боротися за правду значить для правди працювати, працювати духом і правдою.

⁂

Нас спасе моральність і освіта.

⁂

Щоби любити свій нарід, для того не треба ненавидіти іншого народу. Любов, що кормиться ненавистю, не є благородна.

⁂

Ніяка сила цього світа, хочби злигалася з цілим пеклом, не втримає народу освіченого, шляхотного і статочного в ярмі невільництва.

⁂

Наш патріотизм мусить бути поступовістю, наша національність — людськістю.

⁂

Маймо шану для совісти, любов до правди, віру в поступ і замирення народів.

⁂

Мусимо перемагати зло добром. Але боронитися можемо, маємо і мусимо; та стережімся насильства.

⁂

Мусимо всюди дбати про рівність і братерство!

⁂

Зміст життя це не лиш те, що бачимо, але головно те, що робимо.

⁂

Тільки ощадна людина буде своїм паном і оборонить свою незалежність.

⁂

Життя вічне не спирається ані на престолі ані на золоті.

⁂

В Америці вчитель грається з хлопцями в копаний мяч і не боїться, що втратить повагу. Учитель-бюрократ не піде з дітьми санкуватися або на лід — має страх, що мігби упасти і втратити свою достойність. Між учителем і учнем буває така штучна далекість — чужість. Лише більше живости, більше сердечности і маєте правдиву демократію.

НАРОДНЄ ГОСПОДАРТСВО

Текстильна промисловість в УССР та на Північному Кавказі

Під УСРР ми розуміємо всю територію під цією назвою з додачею натуральної частини України-Криму, виділеного владою СРСР в окрему автономну область — Кримську АСРР. Терміном Північного Кавказу охоплюють Азово-Чорноморський та Північно-Кавказький край.

Текстильна промисловість по своїй природі тяжить до густо заселених центрів, де можна мати багато й дешевих робочих рук. Транспорт сировини в цій галузі відограє меншу ролю. За цією ознакою постали світові текстильні центри Англії, а також меншого розміру й значіння текстильні осередки в імператорській Росії. В останній вони створилися в Московщині в самій Москві та навколо неї в Іваново-Вознесенську, Коломні, Серпухові і інших. По мірі зростання населення на Україні теж заводилося ткацтво, частіше як допомічний дорібок до хліборобства. Переролялися на Україні майже виключно лен, конопля й значно рідше вовна. До промислової перерібки імпортованої бавовни на Україні за царизму так і не дійшло, хоч уже до війни на Україні багато споживалося текстильних бавовняних виробів переважно з Московщини. В Московщині до революції перероблювали імпортовану бавовну зі ЗДПА і власної продукції з Туркестану й Закавказзя (Азербайджану).

Після революції імпорт бавовни із закордону до СРСР майже припинився і нова влада горячково почала шукати забезпечення текстильної промисловости власною сировиною. Так виникла ідея поширити культуру бавовняку на нові райони УСРР, П. Кавказ та інші. Це поширення лише культури бавовняку на територію УСРР радянська преса почала галасливо реклямувати

як створення тут текстильної промисловости. Слід зазначити, що уже перед війною по окремих районах України відчувалося аґрарне перенаселення, яке не викликало з боку центральної влади к. Росії особливої уваги. Через це трудоємкі культури й відповідні трудоємкі галузі промисловости, якою є й текстльна, на Україні за царизму не заводилися, а зайве населення переселялося стихійно до ширших просторів: Зеленого Клину, на Сибір взагалі, в Закавказзя, на Приволзькі степи, а в меншій частині й за океан.

Після революції розвиток культур волоконних ростин в УСРР і на П. Кавказі характеризують такі дані (у тис. га і %% до СРСР)[1]) у порівнанні з іншими головними районами СРСР:

	УСРР		Крим		П. Кавказ		СФСР		Схід		СРСР
Роки	Тис. га	%	Тис. га	%	Тис. га	%	Тис. га	%	Тис. га	%	Тис. га
					Бавовняк						
1928	—	—	0,1	0,0	1,7	0,2	131,6	13,5	728 0	75,0	971,6
1930	20,3	1,3	27,3	1,3	114,8	7,3	160,11	10,1	1090,9	74,5	1582,3
1932	181,0	8,3	32,0	1,6	214,0	9,9	250,6	11,6	1261,2	56,7	2172,0
1933	158,0	7,7	—	—	187,3	9 1	235,8	11,5	1181,6	57,6	2051,6
1934	156,3	8,1	27,8	1,4	173,1	9,5	222,1	11,4	1126,2	57,5	1940,6
1935	156,7	8,1	30,0	1,5	178,4	9,6	217,0	11,4	1141,6	57,3	1953,5
	Лен				Довгунець						
1934	54,0	2,6	—	—	—	—	—	—	—	—	2109,8
1935	94,0	4 5	—	—	—	—	—	—	—	—	2106,7
1933	95,4	15,5	—	—	19,3	3,3	4,1	—	139,7	22,6	602,8
1935	107,2	17,6	—	—	24,5	3,9	2,8	—	114,2	18,7	604,9

За цими даними ясно, що з місцевої сировини для текстильної промисловости на Україні й П. Кавказі може служити лише бавовняк, сіяти який почали в УСРР лише з року 1930 (в 10 літ панування на цій території влади СРСР). Площі посіву в УСРР з Кримом і на П. Кавказі майже однакові. (186,7 і 178,4 тис. га), складаючи кожна в СРСР кругло 1/10 частину, коло 2/3 площі ЗСФРР та коло 1/6 площі на Сході (головно Туркестан).

Але, крім розміру посівної площі, важливе значіння має засвоєння цієї культури (її врожайність), що ми можемо простежити за такими даними (в сотнарах з 1 га)[2]):

Роки	УСРР	Крим	П. Кавказ	ЗСФСР	Схід	СРСР
1934*)	0,8	0,5	0,5—0,7	7,9	7,3	6,1
1935	2,7	2,1	2,1—3,0	7,7	10,3	8,8

З цих даних бачимо, що врожайність бавовняку в УСРР і на П. Кавказі ще й у р. 1934 в 9—11 разів менша, ніж в Закавказзі й на Сході. Очевидно, що такий „успіх" з плеканням бавов-

[1]) Социалистическое строительство СССР. Статистический ежегодник, 1914, ст. 216, 217, 139; 1936, ст. 317, 318.

[2]) Социалистическое строительство СССР. Статистический ежегодн., 1936, ст. 339.

*) попередні дані.

няку в УСРР та на П. Кавказі можна порівнювати хіба з плеканням помаранчів на бігуні! Зрозуміло, що при такій врожайности місцевий бавовняк служити базою для заснування потужньої текстильної промисловости не може.

Для використання бавовняку потрібно його насамперед очищати і трохи обробляти. З цією метою як в УСРР, так і на П. Кавказі побудовані підприємства для чищення бавовняку. Розмір цієї розбудови видно з таких даних і порівнання їх з іншими районами[3]):

	На 1/I 1933 р.		Середня кількість робітн. за 1932 р.			Ціла продукція по ціні 1926/27 р.		Виріб волокна в тис. тон	
	Заклад	Основн. капітал	% СРСР.	Абсол.	% в СРСР	Тис. крб.	% в СРСР	1931	1932
УСРР	5	3821	3,96	690	7,59	14428	3,00	1,9	11,4
Крим	1	459	0,48	96	1,06	1771	0,37	0,6	1,4
П. Кавказ	6	3239	3,35	413	4,55	11991	2,49	5,5	9,6
ЗСФРР	14	10267	10,63	1181	13,00	59090	12,29	27,0	47,7
СРСР	92	96582	100,00	9086	100,00	480372	100,00	377,7	389,8

Промисловість першої фази оброблення бавовняку цілої УСРР з Кримом лише незначно перевищує північно-кавказьку. Що ж до самої продукції, то ці країни разом становлять лише половину продукції теж релятивно малого Закавказзя. Ясно, що перша стадія обрібки бавовняку в УСРР і на П. Кавказі перебувають на світанку свого розвитку.

Коли ми зупинимося над реконструкцією й розбудовою підприємств текстильної промисловости ріжних ґатунків, що існували ще за імперії (переважно в напівдоморобному стані), то стан на початку першої пятирічки (р. 1927-28) в УСРР можемо собі уявити на основі таких даних[4]):

Діючих закладів		Основн. капіт. в тис. крб.	Робітників	Ціла продукц. в т. ч. крб.
Бавовняна	5	186,5	105	774,8
Вовняна	22	6382,2	3733	18720,5
Обр. конопель і інш. волок.	4	12706,6	8259	30665,9

За всіма цими покажчиками промисловість обрібки конопель і інших волокнин була у р. 1927-28 незначна, але всеж сильніша, ніж бавовняна, що ледве зароджувалася.

На П. Кавказі текстильна промисловість виявлялася півдоморобними закладами, на яких вироблялося грубе сукно („дачкове") на козачі черкески та на бурки, далі вовномийнями й виробами мотузів. На р. 1932 тут працювали 24 підприємства (більшість з дореволюційних часів), які дали продукцію на 39,7 млн. чер. крб. Головними продуцентами тут були вовномийні на ст. Невномиській (67,9% всієї продукції), в Ростові н. Доном (13,4%) та в Армавірі (9,2%)[5]). Однак потужність цих вовномиєнь не ви-

[3]) Ibidem.

[4]) Україна. Статистичний щорічник, 1929, ст. 204—208.

[5]) Народное хозяйство Северного Кавказа, 1932, ст. 13.

стачала для миття усієї вовни, що тут була, і частина її вивозилася цілком не митою. Для чищення бавовни тут уже по революції побудовано ф-ки в м. Моздоці, ст. Славянській, ст. Прикумській та в м. Темрюці — осередках бавовняної культури. Початкове оброблення кенафи переводять на ф-ках в Адигейському та Прикумському районах.

Продукція всієї текстильної промисловости на початок другої пятирічки і плянування на її кінець (1937 р.) представлялися так (в млн. метрів і у %% до СРСР)[6]:

Роки:	УСРР Млн. м.	%%	П. КАВКАЗ Млн. м.	%%	ЗСФРР Млн. м.	%%	Р-ни Моск. Млн. м.	%%	СХІД Млн. м.	%%	СРСР Млн. м.
	Бавовняні тканини										
1932.	—	—	0,3	0,01	31,5	1,24	2442,9	96,40	13,2	0,53	2534,0
1937. (плян)	10,0	0,2	21,0	0,02	110,0	2,14	4220,9	93,01	175,0	4,61	4473,0
	Вовняні тканини										
1932.	6,2	6,7	31,3	1,39	1,5	1,60	733,56	69,09	2,5	2,70	91,3
1937. (плян)	22,0	10,0	14,8	6,73	2,7	1,23	132,20	60,10	25,0	11,30	220,0

Отже, коли б виконали на 100% всі плянування розбудови текстильної промисловости в УСРР і на П. Кавказі, то вони б у році 1937 постачили лише 1/4% бавовняного та коло 1/6 вовняного текстилю СРСР і склали б тільки коло 1/8 продукції бавовняного текстилю в самому Закавказзі.

Коли ж ми зупинимося на фактичному розвитку текстильної бавовняної промисловости в УСРР та на П. Кавказі і порівняємо з іншими районами СРСР, то одержимо такі дані (в млн. метрів)[7]:

Роки:	УСРР Сирі	УСРР Оброб.	П. Кавказ Сирі	П. Кавказ Оброб.	ЗСФРР Сирі	ЗСФРР Оброб.	Р-ни Московщини Сирі	Р-ни Московщини Оброб.	Схід Сирі	Схід Оброб.	СРСР Сирі	СРСР Оброб.
	ТКАНИНИ:											
1932.	2,2	—	7,9	3,3	32,2	14,6	2628,9	2387,6	13,7	7,6	2689,7	2417,1
1933.	2,3	0,2	7,6	4,5	37,1	19,9	2637,0	2391,4	13,0	2,4	2701,3	2421,6
1934.	3,0	0,7	7,6	0,9	43,5	19,8	2518,3	2405,5	15,9	6,9	2672,7	2437,7

За цими даними УСРР з П. Кавказом ще в р. 1934 виробляли готових бавовняних виробів в 10 разів менше, ніж само Закавказзя і в 4 рази менше, ніж мало залюднений Схід. Кругло в УСРР з П. Кавказом у р. 1934 припадало на одного мешканця коло 4 цм. бавовняного текстилю (в самій УСРР ще менше) на рік. Це ж означає, що в УСРР за рік не виробляється ще й однієї носової хустки на одного мешканця. Це ті досягнення в розбудові текстильної промисловости, якими часто пишаються радянські економісти. Фактично в УСРР як не було, так і не існує текстильна промисловість.

[6]) Второй пятил. план развит. народн. хоз. СССР (1933—1937 г.г.), 1934, ст. 269, 270.

[7]) Социалист. строительство СССР. Статистич. ежегодн., 1936, ст. 196.

Щодо плянувань на майбутнє й сучасне, то плянувалося збудувати такі обєкти з цієї галузі в УСРР і на П. Кавказі. За другу пятирічку в УСРР плянувалося розпочати в р. 1934 в Харкові будову панчішної фабрики на річну продукцію 36 млн. пар панчіх; в Полтаві трикотажний комбінат на річну продукцію 14,4 тис. тон бавовняної пряжі, 5,5 тис. т. вовняної і 51 млн. п. панчох; в Харкові будова мусіла закінчитися в р. 1935, а в Полтаві в р. 1937; в Чернигові на протязі 1932—1934 рр. плянувалося збудувати бавовняну фабрику на річну продукцію 9 тис. т., а на протязі 1935-1936 рр. комбінат до чесаної вовни на 15 млн. м. річно; за рр. 1936—1937 бавовняний комбінат на 50 млн. м.; в Новгород-Сіверському комбінат кручених виробів на 15 тис. т. річно і бавовно-панчошну фабрику на 16,4 млн. пар панчіх; з р. 1937 мали почати будувати (без зазначення терміну закінчення) бавовняний комбінат на 30,5 млн. м., суконний комбінат на 10 тис. т. та фабрику верхнього трикотажу на 6 млн. штук верхнього трикотажу. На П. Кавказі плянувалося протягом 1935—1936 рр. збудувати суконний комбінат на продукцію 10 млн. м. річно сукна; з р. 1936 почати будувати комбінат чес. вовни на 15 млн. м. та трикотажний на 7,4 тис. т. бавовняної пряжі річно. Перший комбінат мав збудуватися в р. 1937, а для другого не визначено речинця[8]).

В якому стані всі ці плянування й будови з радянської літератури тим часом довідатися важко. Але, якщо б всі ці будови були зреалізовані, то кожний мешканець після р. 1937 в УСРР і на П. Кавказі змігби річно діставати коло 1 м. сукна, 2 м. бавовняної тканини і 1 пару панчіх. Такі кількости могли вистарчити хіба муринові з чорного континенту, а українці живуть в кліматичних умовах Европи та ще й Східньої!

Таким чином текстильна промисловість УСРР і П. Кавказу як за імперії, так і за влади СРСР тимчасом мусить базуватися на імпортованій бавовняній сировині. Культура власного бавовняку хоч і займає великі площі, але збір її ще дуже малий (0,5—0,8 сотн. з 1 га). Існуюча текстильна промисловість в обох країнах не в стані задовольнити й найменших потреб населення. Розбудова цієї промисловости намічена переважно на кінець другої пятирічки, коли недостає фондів. Якщо б ці плянування, наперекір всьому, здійснилися повністю, то і тоді власною текстильною промисловістю цих країн можна було б задовольнити не більше 10% найпекучіших потреб населення. Взагалі ж ця промисловість і після революції розвинулась більше в плянах та численних проєтах.

В. Іванис.

---

[8]) Втор. пятил. план разв. нар. хоз. СССР (1933—1937 г.г.), 1934, ст. 430, 431; 438—441; 520—533.

Деревна господарка Европи

I.

Головними чинниками деревної господарки в тій чи іншій країні є її природні дані. Це зумовлюється як тою обставиною. що ліс є продуктом землі й підсоння, так і самовистарчальністю лісового ґрунту. Хлібороб що 2—3 роки мусить вносити до ґрунту угноєння, але ліси на тих самих площах існують тисячеліттями, продукуючи без перерви деревно, — без того, щоб господар мусів доповнювати мінеральний склад ґрунту чи, навіть, обробляти ґрунт. Щоправда, невмілою експлоатацією можна виснажити й лісовий ґрунт, але при добрім господарюванні, навпаки, родючість ґрунту можна, навіть, збільшити, нічого до ґрунту не додаючи. В кожнім разі нині, загально беручи, не можемо уявити собі ще в перспективі тих майбутніх часів, коли лісове господарство вимагатиме угноєнь (за винятком випадків інтенсивного, але на дуже малих площах, використання ґрунтів — у розсадниках, шкілках, тощо). Проте, звичайно, це не значить, що для лісової продукції начеб то є байдужими властивости ґрунту: ріжні лісові породи вимагають ріжних ґрунтів, а ті самі породи на ріжних ґрунтах дають ріжну продукцію. Але незрівняно більше значіння для лісової продукції мають кліматичні чинники, зосібна теплота й довжина веґетаційного періоду та вогкість підсоння: ліс не росте ні в холодних підбігунових краях, ні в сухих степах, а коли росте в мало сприятливих кліматичних умовах, то його продукція значно падає.

Цілком зрозуміло після цього, що ліси північних країн вже з природи речі дають значно нижчу продукцію деревна, ніж ліси країн середнєевропейських. Так, пересічний річний приріст в лісах Фінляндії й Швеції виносить коло 1,8 куб. м. на 1 га, а в лісах середнєевропейських країн 3—4 куб. м. Ці ріжниці продукції стануть ще виразнішими, коли візьмемо найхолодніші европейські краї, наприклад, північ Фінляндії чи Швеції; тут річний приріст виносить лише 0,75—1,50 куб. м.

II.

До всіх зазначених обставин природного характеру долучаються ще відношення розподілу ґрунтів на лісові й нелісові землі. У більшості европейських країн ліси займають переважно т. зв. »абсолютні лісові« ґрунти, себто такі, що їх без значніших меліорацій не можна використати під с.-г. культури (гори, багна, піски, яри та ріжні інші ялові землі). Внаслідок указаних обставин та надій колонізаційного й народньогосподарського характеру кожна країна є забезпечена певними лісовими ґрунтами та лісами — тої чи іншої продукційности. Беручи загально, можна сказати, що в Европі найбільше забезпечені лісом північні країни, найменше — південні; природна лісопридатність країв та »абсолютна лісовість« ґрунтів північних країн є причинами того, що

ці країни займають перші місця з погляду лісових багатств. Середнєевропейські країни є також цілком лісопридатними, але тепліше підсоння та великі можливості й потреби інших способів використання ґрунтів не сприяли затриманню тут природного характеру лісових країн. Лише багаті на гірські краєвиди Австрія, Чехія, деякі частини Німеччини, Швайцарія залишають ще за собою в більшій-меншій мірі славу лісових країн. Зрештою, що торкається південно-европейських країн, то їх мала лісопридатність (бо лежать в зоні зимових дощів) та знищення лісової рослинности випасами худоби та іншими користуваннями, у звязку з давньою і значною колонізацією цих країн, сильно обмежили їх заліснення; і тут знаходимо ліси, головно, там, де є гори.

Існує ще один чинник лісової продукції, — це ступінь лісової господарованости. Ще й нині існує відношення до лісу, як до »природного добра«, що його треба лише брати — так само, як добуваються в копальнях камяний вугіль, сіль, ріжні мінерали чи металі. Є країни з добрим лісовим господарством, але не мало є й занедбаних лісів. Тому сама площа лісів ще не може характеризувати можливої за даних кліматичних і ґрунтових умов лісової продукційности; в значній мірі впливає на це й спосіб господарства. Найпродуктивніші лісові господарства в Европі належать до Данії й Німеччини, — вони дають пересічно 4,80 і 4,15 куб. м. щорічної продукції на га; за ними йдуть Чехословаччина (3,46), Литва (3,22), Австрія (3,03), Латвія (3,00). Найменшу продукційність мають: СССР (1,10), Болгарія (0,91), Англія (0,90), Еспанія (0,38), Греція (0,16).

Для цифрової характеристики нинішнього забезпечення лісом европ. країн подаємо дані для деяких з них та за цілу Европу[1]):

КРАЇНИ	Площі лісів в тис. га	% заліснення	На 1-го мешканця припадає га лісу
Австрія	3.138,2	37,4	0,46
Англія	1.228,9	5 4	0,03
Італія	5.808,1	18,7	0 '4
Німеччина	12.947,9	27,5	0,20
Польща	8.351,8	21,5	0.25
Румунія	7.134,2	24,2	0,38
Фінляндія	25.263,5	73,5	6,72
Франція	10.559,0	19,2	0 25
Чехословаччина	4.642,6	33,0	0,31
Швеція	23. 86,2	56,5	3,72
Югославія	7.641,7	30,6	0,52
СССР	228.521,0	38,3	1,81
УСРР	3.500,0	5,7	0,08
Европа			
а) вся лісова площа	367.715,0	36,5	0,76
б) заліснена	267.000,0	26,7	0,55

[1]) Annuaire international de statistique forestière 1933–35. Rome, 1936.

Тому, що ці цифри не дають уявлення про фактичну продукційність лісів кожної країни, — отже вони не дають і повного образу забезпечення лісом кожної країни. До тогож, як видно з порівняння всієї та лише залісненої лісової площі Европи, наведені цифри вимагають ще для кожної країни й відповідних поправок — на площі, лісом невкриті. Зосібна це стосується до СССР, де в межах самої Европи мається 89,8 міл. га незалісснених лісових площ; у Фінляндії таких площ мається 5,1 міл., у Швеції 2,4 міл., у Польщі 1,2 міл., у Румунії 0,7 міл. і т. д. Загальна незаліснена площа лісових ґрунтів у Европі фактично є ще більша, ніж то вказано, бо для низки країн відповідних статистичних даних зовсім нема. Отже, неповнота і недосконалість лісової статистики не дає можливости подати належні дані про фактичну продукційність лісів Европи.

III.

Для сучасних економічних відносин можна прийняти приблизно, що ті країни, які мають коло 30% залісненої площі і коло 0,33 га лісу на одного мешканця, є самовистарчальними з погляду потреб у деревні; країни, більш забезпечені лісом, мали б належати до деревоекспортових, менше забезпечені — до деревоімпортових. З усіх наведених у табличці даних випливало б, що головними лісоекспортовими країнами Европи є СССР, Фінляндія і Швеція; до лісоекспортових не належать Австрія і Югославія, а також не показані у таблиці Латвія, Литва і Естонія; на межі лісоекспортових стоять Чехословаччина і Румунія. Польща й інші країни мають належати вже до країн чи самовистарчальних, чи лісоімпортових. Нижченаведені таблички показують фактичну участь деяких европейських країн в експорті й імпорті лісових матеріялів в тисячах метричних тон і у %%, за 1934 р.

Европейський деревний експорт 1934 р.

КРАЇНИ	Тисяч тон	%%
СССР	6.448	25,3
Фінляндія	5.207	20,4
Швеція	3.726	14,5
Польща	1.983	7,8
Чехословаччина	1.571	6,2
Австрія	1.238	4,8
Югославія	1.116	4,4
Румунія	882	3,5
Латвія	819	3,2
Португалія	537	2,1
Литва	340	1,3
Естонія	334	1,3
Інші	1.340	5,2
Разом	25.541	100,0

Европейський деревний імпорт 1934 р.

КРАЇНИ	Тисяч тон	%%
Анґлія	9.331	36,7
Німеччина	5.751	22,6
Франція	1.607	6,4
Голяндія	1.743	6,8
Італія	1.515	6,1
Бельґія-Люксемб. . . .	1.274	5,1
Угорщина	858	3,4
Данія	581	2,3
Швайцарія	510	2,0
Інші	2.183	8,6
	25.353	100,0

Головними імпортерами дерева є Англія й Німеччина, що в 1934 р. закупили коло 60% всього европейського деревного ринку. Розмір деревного імпорту тільки частинно стоїть у звязку з недостатністю відсотка власного лісового забезпечення; в значній мірі цей імпорт залежить і від характеру та розвитку будівництва й промисловости кожної країни та від участи в них дерева як сировини для механічного й хемічного перероблення. Щодо розміру спотреби деревна, то в цьому відношенні серед імпортуючих країн Німеччина, а також Данія й Швайцарія займають перші місця — зі щорічним споживанням коло 1 куб. м. деревна на одного мешканця, в той час як інші імпортові країни: Англія, Франція, Голяндія, Бельгія й Угорщина споживають по 0,6—0,7 куб. м. деревна, а Італія лише 0,3 куб. м. на одного мешканця. Спотреба деревна в північних лісистих країнах є значно більша: Фінляндія 7,0, Швеція 5,4, Норвеґія 3,3 куб. м. на одного мешканця; для деяких інших країн відповідні числа будуть: Латвія 2,3, Чехословаччина 1,0, Румунія 0,8, Польща 0,4 і т. ін.

У звязку із загальними змінами економічної конюнктури, не міг не мінятися, очевидно, і стан деревної промисловости; це виразно відбивається на европ. деревній торгівлі. Деревний імпорт, досягши максимум в 1927—28 рр. (100), в р. 1932 упав найнижче (60), але, починаючи з цього року став підійматися, і то темпом значно швидчим, ніж це показує загальний імпорт в головніших країнах. В Англії індекс загального імпорту починає підійматися лише з 1934 р., У Франції, Німеччині, Італії й Польші він продовжує спадати ще до 1935 р. — до 26—39[1]). Імпорт в 1933 р. досяг уже 74, а в 1934 аж 86, — рівнобіжно з поліпшенням загальної світової конюнктури в цих роках: 80 в 1933 і 87 в 1934. Це показує, що лісовий матеріял є предметом першої необхідности для промислової продукції і тому його імпорт не міг бути обмеженим в тій мірі, як закордонний довіз взагалі.

[1]) Mały rocznik statystyczny 1936. Warszawa.

Які ж роди дерева були головними предметами лісового імпорту? Це були (1934): пилене деревно 45,4%, паперове 16,1%, кругле 13,1% і копальняний матеріял, на решту припадало 14,7%. В останній час особливо збільшився імпорт паперового деревна; від 1925 до 1934 р. збільшення імпорту у Німеччині виносить 30%, у Франції аж 343%. Загалом же Німеччина є найбільшим імпортером паперового деревна: у 1930 р. вона взяла 66,9%, у 1934 вже 73,6% всього експорту.

IV.

Значну кількість лісових продуктів дають лісові господарства середнеевропейських країн, здебільшого з добрими лісокультурними традиціями: Франція, Німеччина, Австрія, Швайцарія, Чехословаччина, Польща та ін. Але, за деякими винятками, майже всім їм, як і більшості інших европ. країн, власного ліса не вистарчає і більшу чи меншу частину свого лісового споживання вони мусять покривати імпортом. Основними джерелами лісових матеріялів для европейського лісового ринку є північні ліси СССР, Фінляндії і Швеції. У цих трьох країнах ще й досі не використовується всіх запасів стиглого лісу і щорічний приріст деревна в них ще значно перевищує вируб. Ці країни ще на довший час лишаться деревоекспортовими, для всіх же інших країн експортові можливості все більше звужуватимуться. Свої основні потреби (коло 480 міль. куб. м.) Европа задовольняє нині з своїх власних лісів і її лісовий білянс є додатній: в 1930 р. експорт перевищував імпорт на 1.141, в 1931 на 751, в 1932 на 1018, в 1933 на 923, в 1934 на 188 тисяч тон. І в дальшому Европа відказана, головно, на власні ліси, бо головні лісові потреби задовольняють ліси північної півкулі[1]), а вільні лісові резерви в цій частині землі находяться ще лише в Канаді й Сибірі, від Европи віддалених та мало приступних. Тому перед Европою стоїть завдання поставити лісову господарку так, щоб вона і в майбутньому могла сама забезпечити всі свої потреби в дереві. Передумовами для цього є: 1) зробити приступними досі неприступні простори північних лісів, збудувати необхідні шляхи, на що, очевидно, потрібні і великі фонди і час; 2) для збільшення продукції лісів, що стоїть взагалі значно нижче меж можливої, застосувати всі необхідні культурно-господарські заходи; до них належать: охорона лісів, новозаліснення, заходи плекання лісу, зосібна й опікування головними лісовими породами та ін. Природні умови середньої і південної Европи дають можливості збільшення продукції багатьох лісів до 3 і, навіть, 4 куб. м. щорічного прирости на 1 га замість дотеперішніх 2—2,5 к. м.

Із збільшенням кількости населення та з промисловим розвитком країн зростатиме й загальна потреба в лісі, лісовий ма-

[1]) Тропічні й субтропічні ліси не дають будівельного дерева та взагалі сортиментів широкого вжитку.

теріял ставатиме відповідно дорожчим і тому лісові культури й меліорації стануть цілком виплатними і у відсталих з цього погляду країнах. Адже дерево є предметом першої необхідности, покищо тяжко замінним, бо поза його будівельною якістю в останній час зросла, і все більше зростаиме, і його роля сировини для хемічного оброблення.

Культури, новозаліснення й меліорації мусять усе більше входити до практики лісового господарства. То є основні засоби до збільшення лісового забезпечення Европи взагалі та й не одної з її країн зосібна. **Б. Іваницький.**

З ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ

Місцеві кооперативи в ролі гуртівень*)

В торговельних звязках з ЦС, крім розглянених нами (гл. „К. Р". ч. 7—8) 26 Окружних Союзів, стояли ще 5 коопер-в 1. ступня, а саме: „Повітова Торговельна Спілка" в Яворові, „Повітова Торговля" в Буську, „Буг" в Камінці Струм., „Народний Дім" в Устриках доліш. і „Єдність" в Олешичах (стала гуртівнею і організаційним осередком в половині 1936 року).

Треба згадати, що в торговельнім звязку з ЦС ще були слідуючі кооперативи: „Єдність" Дунаїв, „Покутський Господар" Коломия, „Народний Дім" Глиняни, „Народна Справа" Комарно, „Сільсько-господарське Т-во Кооперативне" в Новім Почаїві, „Поступ" — Вишгородок, „Н. Д." — Віско, „Сила" — Долина, „Повітова Кооп-ва" — Судова Вишня і „Промінь" — Левандівка.

Торговельні звязки цих 10 кооператив з ЦС були незначні і тому в цім огляді ми їх не будемо розглядати.

Названі в горі 5 гуртівень мали в своїх районах праці 120 кооператив для загального закупу і збуту, в тім 117 членів (крім осіб фізичних). В 1935 році в числі їх членів було 107 кооператив, отже — в 1936 р. прибуло 10 нових кооператив.

Торговельні обороти згаданих 5 кооператив складалися з детайлічної продажі товарів фізичним членам і з гуртівної особам правним (кооперативам).

Торги гуртівень в 1934—1936 р.р.

Фірма:	1934 р.	1935 р.	1936 р.	Збільшення до 1935 р. в абс. цифр.	в %
1. Пов. Т. С-ка Яворів	274.671	308.170	370.246	62.076	20.1%
2. Єдність — Олешичі*)	—	—	213.219	—	—
3. »Буг« Камінка	101.964	112.596	173.696	61.100	54.3%
4. »Н. Д«. Устріки					
5. П. Т. Буськ	36.245	42.094	102.914	60.820	14.4%
	518.263	564.406	984.222	419.816	74.4%

*) Гл. »К. Р.« ч. 7.—8. за б. рік.

**) Стала гуртівнею з половини 1936 р.

Як показує табеля — торги всіх 5 гуртівень у звітовім році збільшилися о зол. 419.816, що дає 74.4% збільшення у порівнанні до 1936 р.

В порівнанню до 1934 р. збільшення виносить зол. 465.959, то є — 89.9%. Коли-ж відняти від загальної суми торгів 5 гуртівень 1936 р. — торги Олешич, які стали гуртівнею тільки з половини 1936 р., тоді загальна сума торгів 4-х гуртівень дасть зол. 771.003, що в порівнанню до торгів тих самих гуртівень в 1934 р. дасть збільшення о 252.740 зол., то є — 48.8%, а в порінанні до 1935 року дасть збільшення о зол. 206.597, тоє — 36.6%.

Яке місце в 1936 р. займали в загальних торгах гуртівень торги за продукти сільського господарства показує слідуюче зіставлення:

	Торги постачання	Торги збутові	Разом всі торги	%% відношення збут. торгів до суми всіх торгів
1. Яворів	341.683	28.563	370.246	7.7%
2. Олешичі	186.997	26.222	213.219	12.3%
3. Камінка	161.835	11.861	173.696	6.8%
4. Устріки	120.812	3.335	124.147	2.7%
5. Буськ	85..601	17.313	102.914	16.8%
Разом	896.928	87.294	984.222	8.9%

Як бачимо — збутові операції гуртівень ще як слід не розвинені, бо становлять лише 8.9% до загальної суми торгів.

Матеріяльний вислід показує збірний рахунок страт і зисків, який представляється слідуючо:

Збірний рахунок страт і зисків 5 гуртівень за 1936 рік.

Видатки:		Прибутки:	
Кошти завідування	51.856	з товарів	63.535
% і провізія	1.920	з виробництва (пекарня)	451
Амортизація	1.785	Інші	1.954
Страти на довжниках	4		
Інші страти	681		
Надвишка	9.694		
Разом	65.940	Разом	65.940

Всі виказані гуртівні замкнули свій діловий рік загальною надвишкою у висоті зол. 9.694, що дає 9.8% у відношенню до загальної суми всіх торгів, або 4.99% білянсової суми.

Загальний матеріяльний стан 5 гуртівень представляє слідуючий збірний білянс з днем 31. XII. 1936 р., складений на підставі ревізійних звідомлень, а саме:

Збірний білянс 5 гуртівень з 31. XII. 1936 р.

Актива			%	% відношення
			1936	1935
1. **Ліквідність**				
Каса	3.485			
Льокації в банках	3.123			
Цінні папери	325			
Запас товарів і сирівців	109.697	116.630	60.1	45.9
2. **Ліквідність:**				
Довжники	33.891			
Переходові	27.942	61.833	31.8	31.0
3. **Ліквідність:**				
уділи-льокати	4.513			
рухомости	19.464			
нерухомости	19.601			
по потрученню	43.578			
редукц. фендів	—27.872	15.706	8.1	23.1
Білянсова сума		194.169	100.0	100.0

Пасива				
1. **Ліквідність:**				
вірительности:				
а) доставці	15.010			
б) банки	5.540			
в) вексլі	36.911			
г) готівкові вірителі	40.922	98.383	50.7	42.3
2. **Ліквідність:**				
переходові		18.220	9.4	22.4
3. **Ліквідність:**				
власні фонди:				
а) уділи	7.703			
б) запасні фонди	40.428			
в) інші фонди спец. призначення	19.741	67.872	34.9	33.4
Білянсова надвишка		9.694	5..0	1.9
Білянсова сума		194.196	100.0	100.0

Коли порівнаємо найважніші позиції наведеного збірного білянсу гуртівень з анальоґічними позиціями збірних білянсів гуртівень за попередні два роки, то одержимо слідуюче:

Власні фонди гуртівень:

	1934 р.	%	1935 р.		1936 р.	%
Уділи	6.462	14.5	6.325	13.3	7.703	9.9
Запасні фонди і інші власні спец. фонди	37.314	83.6	38.596	81.4	60.169	77.6
Надвижка	859	1.9	2.516	5.3	9.694	12.5
Разом	44.635	100.0	47.437	100.0	77.566	100.0

Чужі фонди гуртівень:

	1934 р.	%	1935 р.	%	1936 р.	%
Доставці	16.331	19.9	16.552	19.0	15.010	12.9
Банки	1.660	2.0	6.765	7.8	5.540	4.8
Векслі	19.918	24.3	19.684	22.6	36.911	31.7
Готівк. кред. (вкл.)	30.997	37.8	29.999	34.5	40.922	35.0
Інші перех.	13.172	16.0	13.954	16.1	18.220	15.6
	82.078	100.0	86.954	100.0	116.603	100.O

Разом оборотові фонди:

	1934 р.	%	1935 р.	%	1936 р.	%
Власні фонди	44.635	35.2	47.437	35.3	77.566	39.9
Чужі фонди	82.078	64.8	86.954	64.7	116.603	60.1
	126.713	100.0	134.391	100.0	194.169	100.0

Наведені табелі виказують значне збільшення власного майна гуртівень, а саме: о зл. 30.129, що дає 63.5% збільшення в порівнанні до 1935 р. Слід підкреслити, що в де-якій мірі це збільшення власних фондів гуртівень спричинило вчислення до наведеного зіставлення нової гуртівні (Олешичі), якої власні фонди в 1936 р. становили суму зол. 2.072. Без Олешич — збільшення буде виносити зол. 28.057, що дає 59.1% збільшення в порівнанні до 1935 р.

Рівночасно зі збільшенням власних фондів гуртівень — збільишилися в 1936 році також і чужі фонди в оборотах останніх. Збільшення чужих фондів дає зол. 29.649, що становить 34.1% збільшення, в порівнанні до 1935 р. Це збільшення чужих фондів спричинила нова гуртівня в Олешичах, якої чужі фонди виносять зол. 34.776. Без того врахования Олешич — чужі фонди гуртівень виказали би зменшення чужих фондів о зол. 5.127, що дало би 5.9% зменшення, в порівнанні до 1935 року.

Порівнання головних білянсових позицій збірного білянсу гуртівень до білянсової суми за 1934 і 1935 роки представляє нам слідуюча табеля:

	1934 р.	% до біл. суми	1935 р.	% до біл. суми	1936 р.	% до біл. суми
Запас товарів	51.494	37.5	56.515	38.8	109.697	66.5
Довжники	40.542	29.5	37.119	25.5	33.891	17.5
Вірителі (без перех.)	6.906	50.2	56.902	39.0	98.383	50.7
Рухомости	21.250	15.5	19.539	13.4	19.464	10.0
Нерухомости	16.168	11.8	19.551	13.3	19.601	10.1

Як бачимо — запас товарів гуртавень в 1936 році збільшився о зол. 53. 182, що дає 94.1% збільшення, в порівнанні до 1935 р. Це збільшення в головній мірі спричинила нова гуртівня в Олешичах, якої білянсовий запас товарів з кінцем 1936 р. виказав зол.

30.157. По потрученні цієї суми — збільшення товарового запасу 4-х гуртівень (без Олешич) дасть суму зол. 23.025, що становить 40.7% збільшення, в порівнанні до 1935 р.

Загальна сума довжників з торгів постачання 5-х гуртівень в 1936 році зменшилася о золь 3.228, що дає 8.7% зменшення, в порівнанні до 1935 року. Без довжників гуртівні в Олешичах — в сумі 3.011 зол. — зменшення розборгованих товарів в позісталих 4-х гуртівнях дало би суму зменшення боргів о зол. 6.239, що становить 16.8% зменшення в порівнанні до 1935 року.

Вірительности 5-х гуртівень в 1936 році збільшилися о зол. 41.481, в тім вірительности Олешич дають суму зол. 34.340. Таким чином, по потрученні вірительностей гуртівні в Олешичах — загальне збільшення вірительностей позісталих 4-х гуртівень дасть суму зол. 7.041, що становить 12.4% збільшення, в порівнанні до 1935 року.

Під орґанізаційним оглядом згадані гуртівні обслуговували 120 кооператив для загального закупу і збуту. В 1936 році працю цю виконували 6 орґанізаторів, які протягом звітового року перевели 141 провірок, відбули 34 коопер. наради та 248 інших поїздок, на що зужили разом 608 днів.

Розглянені гуртівні є лише переходовим орґанізаційним ступнем до повстання правильних окружних союзів. Їх оборотові капітали, а також господарсько-орґанізаційні чинности є незначні й тому вони не виказують так значних розвоєвих тенденцій, як це слідно в ОСК.

П. Панченко.

Орґанізаційні справи української кредитової кооперації

Закінчення*).

В орґанізації райфайзенок мусить доконче бути плян. Орґанізаційний осередок мусить знати, де можна і де слід оснувати райфайзенку, а де цього зробити не можна. Осередок має підхоплювати та піддержувати ініціятиву місцевих людей, що бажають заснувати райфайзенку, але тільки тоді, коли уважає, що в даній місцевости є передумови для розвитку райфайзенки, а не підтримає місцевої ініціятиви тоді, коли таких передумов нема. Хочемо мати добрі райфайзенки і тому вимагаємо, щоби її заснування відповідно підготовити. Розуміємо, що розвиток райфайзенок має відбуватися впродовж років і свою здатність до життя вона має виказати відповідною орґанізацією масових народніх ощадностей, що безумовно вимагає часу, а тому й той мінімум оборотових фондів, що його від райфайзенки вимагає РСУК при приняттю в члени, треба вважати справді тільки початковим мінімумом, без якого годі райфайзенку реєструвати.

Роки 1937, 1938 і 1939 мусять проходити під гаслом орґанізації райфайзенок, що їх число мусить доконче дійти до одної тисячки.

Семий кооперативний з'їзд поставив правило, що українбанки переводять орґанізацію райфайзенок у своїх округах і піклуються їх правильним діловодством — все те за порозумінням з РСУК і »Центробанком«. Цією постановою з'їзд наложив на

---

*) Гл. »К. Р.« ч. IX. за вересень 1937 р.

українбанки обовязок бути орґанізаційними осередками для кредитової кооперативної орґанізації в їх районах діяльности. Інакше не могло бути, бо кредитові справи мусить брати в руки самаж кредитова кооперація. Орґанізаційну діяльність українбанків я старався розглянути в 9-му числі ГКЧ з 28 лютня ц. р. у статті »Орґанізаційна праця українбанків«. Мені тоді здавалось, що дехто із провідників українбанків, що ведуть орґанізаційну працю на місцях, постарається додати до моїх скромних думок на цю тему, свої завваги чи доповнення, або може навіть висловить в дечому відмінні погляди про те, як орґанізаційну працю українбанків урухомити, наладнати і провірювати. На жаль, ніхто моїх поглядів ані не поглибив, ані не поширив.

На цьому місці я їх тільки вкоротці повторю. Орґанізаційна праця українбанків має охоплювати три річи: орґанізацію райфайзенок там, де їх ще нема, інструування і наладнування діловодства в райфайзенках, що вже працюють, і орґанізацію масових народніх ощадностей Орґанізація українських райфайзенок була вже обговорена, а тут треба ще тільки додати, що ніяка сила не може звільнити українбанків від цего преважного обовязку, а РСУК буде з особливою увагою слідити за вислідами праці українбанків в цій области і буде особливо підмічувати ті українбанки, що цей обовязок занедбають, або як слід не виконають.

Наладнування діловодства і інструування райфайзенок, які вже працюють, вимагає від самого українбанку, щоби передусім в него самого ці справи були бездоганно наладнані, а друге, щоби це інструування і наладнування діловодства було завжди првильне, доклдне, дбайливе і щоби в нічому ніколи не відбігало від зразків, вказівок, інструкцій і доручень, які в цих справах видає РСУК. Люди, що інструують, мусять самі мати точне і повне знання всіх тих справ, з якими райфайзенка має діло. До цієї інструкторської праці українбанку РСУК прикладає дуже велику вагу, бо від способу та глибини цієї праці залежить розвиток та добрий стан українського райфайзенського руху. Райфайзенка потребує постійного і пильного догляду, мусить втримувати сталий та тісний контакт зі своєю орґанізаційною централею, мусить в ній находити підтримку в кожній важній хвилі своєї праці — словом мусить мати орґанізаційне та ідейне оперття о свій орґанізаційний центр. Котрий українбанк дає ці річи райфайзенкам — той є орґанізаційним осередком, котрий цього не робить, той осередком не є. І третя справа — орґанізації масових, народніх ощадностей в цілому районі діяльности українбанку — належить до не менше важних його обовязків. Нехай українбанки не кажуть, що чують про цю справу аж надто часто, бо РСУК буде її так довго пригадувати, аж доки вони цієї справи не поставлять настільки добре, щоби вона нас всіх задовольняла. Українська кооперація так дуже потребує грошей на свою дальшу розбудову, що мусить кликати до українбанків і райфайзенок »збирайте дрібні гроші«, бо вони до цього покликані, бо це є обсяг вашої праці і якщо ви цієї проблєми »збірки дрібних грошей« не розвяжете своїми власними силами у власному народі, то позвольте вам згори сказати, що ви не розвяжете найважнішої проблєми і ваша фахова праця буде безплідна, а ціле наше орґанізоване економічне життя — бідне«.

РСУК вимгає, щоби українбанки перебирали на себе обовязки орґанізаційних осередків і вели працю в своїх районах так, щоби кредитова кооперація ставала чимраз численніша і засібніша. В засаді кожний українбнк, що має змогу стати осередком, повинен ним бути, бо праці багато, а орґанізаторів — робітників — мало.

Ось українбанки, що заявили перед РСУК охоту взяти на себе обовязки орґанізаційних осередків для райфайзенського руху в своїй праці.

Бережани, Бібрка, Броди, Бучач, Буськ, Винники, Городенка, Городок, Дрогобич, Журавно, Зборів, Золочів, Коломия, Копичинці, Перемишль, Перемишляни, Радехів, Рава Руська, Самбір, Сокаль, Станиславів, Теребовля, Тернопіль, Ходорів, Яворів, а у Львові: Краєве Т-во Кредитове і Повітове Т-во Кредитове. Разом **26**.

Українбанків маємо значно більше, але розуміємо, що не всі вони здатні брати та виконати ще й орґанізаційні завдання, коли не є здатні розбудувати самих себе так, щоби виглядати, як українбанк.

Зате не можемо зрозуміти, чому в ряді українбанків-орґанізаторів нема таких, як Збараж, Заліщики, Калуш, Рогатин, Стрий, Делятин, Болехів, Комарно, Снятин, Косів, Жовква, Мостиська, а далі може Угнів, Белз, Камінка, Чортків, Долина, Підгайці, Богородчани.

Маємо вісти, що в Калуші, в Стрию, в Болехові, в Рогатині і Комарні українбанки підготовляються до орґанізаційної праці, але ми вже чекаємо на її висліди! Скільки вже разів закликали ми Заліщики, щоби цей українбанк взявся за орґанізаційну працю однак все — даремно.

В районах, де орґанізаційної праці не виконують українбанки, мусять її вести — з конечности — Окружні Союзи кооператив. Це буде так довго, аж українбанки, що можуть вести орґанізаційні справи, наберуть творчих та орґанізаційних амбіцій, яких вони ще немають.

Орґанізаційна праця українбанків, яку вони з уповноважнення РСУК, мають вести, виглядає дуже неоднаково. Побіч таких українбанків, що добре працюють, як Бучач, Перемишль, Коломия, Сокаль, Станиславів, Рава, Самбір, Тернопіль, Яворів, Городенка і останніми часами Теребовля, є також такі, що про їх працю нічого не чуємо, як Буськ, Бібрка, Городок, або зачуваємо, як Золочів, Винники, Журавно, Перемишляни.

Дрогобич уладився так, що передав орґанізаційну працю Союзові кооператив, а одночасно дає йому відповідну грошову допомогу на покриття орґанізаційних видатків. Годі назвати це поступовання правильним.

Працю українбанків оцінюємо на основні скількости зорґанізованих Райфайзенок, переведених люстрацій і інструкторських поїздок, що їх подають українбанки у своїх виказах до РСУК, на основі наших відомостей про стан дрібно-ощадностевої акції в районах українбанків і на основі особистих спостережень ревізорів РСУК, що переводять в українбанках ревізії. На основі таких даних можемо отверто заявити, що орґанізаційна праця декотрих українбанків сильно недомагає, хоча є і такі, що працюють справно. Тут є ще дуже великі ріжниці поміж поодинокими українбанками, залежно від того, як котрий українбанк свої обовязки розуміє. На жаль, нема ще добре виробленої методики праці для орґанізаторів українбанків, яка мусить виходити із набутого досвіду, а його ще так багато не назбиралося в українбанках. Тут можна користуватися методикою праці, що її устійнено для орґанізаторів Союзів кооператив, очевидно з деякими потрібними змінами.

Орґанізаційну працю в українбанках мають виконати люди. Не у всіх українбанках є такі працівники, що побіч своєї ділової праці, моглиби вести орґанізаційну роботу, бо українбанки це переважно старі установи, мають дуже часто старших людей, що орґанізаційної праці ніколи не робили а тому й тепер тільки тяжко можуть до неї надаватися. Ще добре, коли вони мають для такої праці відповідне зрозуміння, бо тоді легше вдається поставити в українбанку молодшу та добре вишколену людину, що займеться орґанізаційною працею. Одначе інтереси української кредитової кооперації доконче вимагають, щоби в складі управ українбанків найшлися люди, психічно наставлені на орґанізаційну працю, а при тім так вишколені і підготовлені, щоби її можна було вести та мати з неї добрі висліди.

На основі досвіду можемо запевнити, що орґанізація кредитових кооператив іде жвавіше все там, де у проводі українбанків є молоді і добре вишколені люди. Тому, де тільки є змога, треба доповняти управи українбанків молодими і вишколеними людьми. Фаховий вишкіл безумовно потрібний проводові нинішнього українбанку і без вишколеного проводу нема що говорити про те, щоби українбанк працював справно. Кандидати на провідників українбанків мусять, побіч індивідуальних високих якостей, мати також економічне — по змозі вище — образування і банковий теоретичний і практичний вишкіл. Але ці банковці *мусять бути не менше і орґанізаторами*. Без зміни Управ декотрих українбанків — мабуть не обійдеться.

З проблемою вишколу вяжеться справа банкових практикантів. Мало їх бачимо по українбанках. Спонукою іти до банкової практики не може бути тільки бездільність людини, але мусить тут бути охота працювати в кооперативній банковости, а передумовою практики мусить бути відповідне, не занизьке образування. Може незадовго вирине потреба призначити декотрі

кращі українбанки на місця практики для молодого приросту банкових робітників.

В 26. українбанках, що взяли на себе обовязок самостійно (за виїмком Дрогобича) вести орґанізаційну працю, є 28 людей, які можуть її виконувати. Подекуди є то дві особи, але є і такі українбанки-орґанізатори, що не мають відповідних осіб до орґанізаційної праці. В орґанізаційній праці треба стояти в тісному звязку з РСУК, який має у себе всі нитки, що вяжуть цілу нашу кооперацію в одну цілість, дає головні напрямні цілій орґанізаційній роботі, провірює її в центрах і на місцях. Цього звязку з РСУК — на жаль — часто за мало буває. Не від усіх осередків дістаємо докладні звідомлення з їх праці, дуже рідко бувають до нас запити в орґанізаційних справах, часто мусимо з центра викликати в осередках орґанізаційну ініціятиву, бо він її має за мало, а відповіді осередків в орґанізаційних справах приходять до РСУК нерідко з великим опізненням, або й зовсім не приходять.

Українбанки-осередки мають стояти в постійному звязку з даним Союзом Кооператив і все мають бути учасниками орґанізаційних колеґій при Союзах.

Роля Центробанку в орґанізації кредитової кооперації визначена його становищем централі кредитової кооперації. У всіх технічно-орґанізаційних справах мусить мати Центробанк в порозумінні з РСУК вирішний вплив. Центробанк своєю орґанізаційною працею в р. 1936 затіснював звязки кредитової кооперації зі собою, допомагав їх взаїмному зближуванні, наладнував їх розрахункові справи і вязав кредитову кооперацію з іншими видами кооператив. Цю працю він робитиме і далі, тільки що до цего йому буде потрібний окремий орґанізатор. Але не така то легка справа сьогодні дістати доброго, образованого, досвідченого і енерґічного орґанізатора, якого потребував би Центрбанк. На львівських українбанках лежить обовязок — орґанізувати кредитову кооперацію у львівському повіті, який під цим оглядом є доволі занедбаний, бо не має постійної і плянової опіки.

Львівський повіт має 15 кредитових кооператив, з того райфайзенок має 13. Дотепер львівський повіт був орґанізаційно поділений поміж кілька місцевих і позамісцевих українбанків, але досвід показує, що систематична обслуга і добра орґанізаційна праця можлива тільки тоді, коли її вестиме одна установа.

Особливу журбу справляють повіти, де нема жадних орґанізаційних осередків, бо кооперативних Союзів нема, а місцеві українбанки (якщо вони є) не в силі занятися орґанізацією кредитових кооператив. Сяніччина є без осередка, бо місцевий українбанк дуже слабий, Лісчина не має українбанку, а українбанк в Устріках не виявляє охоти допомогти ліському повітови, Турка має українбанк, що не всилі вести орґанізації райфайзенок, а так само не всилі це робити Любачів, Чесанів і Долина. На районовій нараді українбанків в Перемишлі, дня 28. квітня ц. р. українбанк »Віра« в Перемишлі виявив добру волю занятися Добромильщиною і Ярославщиною, доки українбанки в Добромилі і Ярославі не зможуть це робити самі.

Окремою, малою проблємою для себе є у нас подвійні українбанки в одному місті, є вони в таких містах: Тернопіль 2, Збараж 2, Борщів 2, Жовква 2, Перемишль 4. Це є орґанізаційна аномалія, бо ми за бідні, щоби дозволити собі на кілька українбанків в одному місті.

Старання РСУК довести подвійні українбанки до фузії — не довели до бажаної цілі, бо місцеві чинники з некооперативних спонук не погоджуються на фузію. Борщів, Збараж і Жовква абсолютно не потребують по дві кредитові установи одного типу, бо це місцевости за малі та за слабі.

Перемишль напевно не потребує аж чотирьох кредитових установ, але там ця справа має вже за собою історію. Тернопіль хотів би навіть орґанізаційну діяльність роздвоїти, до чого РСУК в жадному випадку не допустить. Подвійні українбанки непотрібні нам і завжди будемо старатися довести їх до фузії, бо це шкодить самим цим місцевостям та вводить нелад в наші орґанізаційні засади. Звичайно між такими українбанками нема жадного по-

розуміння в справі кредитування, з чого користають несовісні довжники, нерідко на шкоду обох установ.

РСУК буде далі змагати до того, щоби подвійні банки по наших містах зфузіонувати.

Центробанк зробив в Перемишлі спробу відбувати районові чи пак обласні наради українбанків. На цій нараді в Перемишлі були заступлені українбанки: Перемишля, Яворова, Ярослава, Добромиля і Мостиск. На думку учасників наради доцільно є робити обласні наради, бо при меншій скількості людей є повніша та глибша дискусія і лекше порозуміння. Центробанк буде і далі відбувати обласні наради, а обговорені на цих нарадах справи входитимуть, як предмети нарад, на Загальний Зїзд українбанків у Львові.

Часто приходять до РСУК запити, чи каси Стефчика, що є в українських селах і мають український провід, але належать не до РСУК — можна приєднати в його члени. У відповідь на обіжник ч. 4/37 про справи кредитової кооперації, 23 осередки подали нам, що в їх районі є 128 українських кас Стефчика. Очевидно це число треба збільшити тими районами, що не подали нам відповіди на обіжник, або де взагалі нема жадного осередку. На всякий випадок і це число, що маємо 128 показує, що немало кредитових кооператив, які є українські по складі своїх членів, належить не до нашого РСУК. В цій справі РСУК обовязує формальна льояльність у відношенні до інших ревізійних союзів, і РСУК ніколи не буде займатися якимнебудь так заним відбиранням кооператив від інших союзів, бо стоїть на становищі, що свобідна воля кожної кооперативи рішає до якого ревізійного союзу вона має належати. Щоправда принціп свобідної волі був не нами зламаний на північних наших землях, бо там шляхом примусу втягнено наші кооперативи в чужу орґанізацію, але РСУК помимо цього не буде робити жадних заходів, щоби українські каси Стефчика приєднувати до себе. Коли ж яканебудь українська каса Стефчика, як несоюзна, схоче приступити до РСУК, то він її напевно прийме, коли тільки вона відповідатиме вимогам приняття. Отже РСУК приймає в свої члени тільки ті кооперативи, що не є членами інших ревізійних союзів. Часто при ревізіях буває, що на запит, як працюють не українські кредитові кооперативи в даному місті, управи українбанків можуть відповісти дуже недокладно або і взагалі нічого не можуть відповісти. Нам дивно, що українбанк знає не багато або і нічого про кредитові установи свого міста, тоді коли вони чейже оголошують свої білянси і коли членами цих установ є немало українців. Адже ж є обовязком українбанку знати, що собою уявляє установа, яка працює на цьому самому терені і то ще під боком. Недостаток таких відомостей треба кваліфікувати як загальну нецікавість про кредитові відносини у своїй місцевості, що очевидно сильно обнижує фахову вартість проводу українбанку.

З усього, про що тут говорилося, виходить, що орґанізаційну працю українбанків треба помітно скріпити. РСУК буде цю працю провірювати й буде допомагати українбанкам поставити її на відповідній висоті, але також буде дуже неприхильно дивитися на провід такого українбанку, що цієї праці не поведе. Де тільки буде змога, там РСУК буде вимагати, щоби нездатний до праці провід українбанку — змінити. Отже — вимагаємо і чекаємо від українбанків — праці.

І. Ольховий.

З КООПЕРАТИВНОГО СВІТУ

Що нового в кооперативному світі

(Уривок з реферату на Вакац. Курсі в Гребенові.)

Секретар МКС п. Генрих Мей відбув довшу обїздку по Злучених Державах Америки, запрошений американським Кооп. Союзом.

Реферуючи свої враження з Нового Світу, він підкреслює всю оригінальність американської кооперації:

Передовсім констатує, що й на далі кооперація розвивається там найкраще в сфері фармерів-хліборобів, зате має твердий ґрунт в місті, і то навіть в тих середовищах, які з природи свого господарського і соціяльного положення повинні масово тяготіти до кооперації — серед фабричного робітництва (яке видало з себе в Европі Рочдельців). П. Мей пояснює ці малі успіхи споживчої кооперації в Америці ріжними причинами, з яких на перше місце виставляє традиційний індивідуалізм Американців, велике богацтво американської землі і народу та широку свободу громадянської активности, яка дає змогу буйно розвиватися приватній, індивідуальній господарській ініціятиві. Якщо нам вільно вступити у маленьку дискусію з авторитетом Ґенерального Секретаря МКС, то позволимо собі завважити, що американські хлібороби-фармери теж американські громадяни, отже мабуть не менші »індивідуалісти«, як робітники чи інтеліґенція. А мимо того кооперація серед них святкує великі тріюмфи, та з року на рік навіть поширює свою сферу засягу у найріжніших ділянках постачання, збуту і перерібки. Отже чи не треба відложити до архіву цей погляд про надмірний, мовляв, індивідуалізм Американців, так само, як відложили його ми Українці що до нашої національної вдачі. (Відомо, що від часів книжки Костомарова »Дві руські народности« товклася у нас десятками літ теорія про те, що основною рисою вдачі Українця є індивідуалізм, який, мовляв, відріжняє його від Москвина, що тягнеться до »міру«, земельних спільнот — общин і т. д. Буйний розвиток кооперації серед Українців по обидвох боках Збруча підкосив авторитет цієї тези, виявляючи, що селянське середовище на Україні так само склонне до гуртування, як московське, німецьке, французьке — ну і американське, як взагалі кожне селянське середовище). Соціольоґічні досліди над життям села на обох боках земної кулі дали вже доволі матеріялу для ствердження факту, що сільське життя по своїй природі примушує людей більше зживатися з собою, як життя у місті. Можна жити у міліоновому місті роками — не наближуючись ні товариськи, ні навіть господарськи до нікого другого; в місті дуже трудно про т. зв. сусідські взаємовідносини між людьми. У Берліні, Льондоні чи Ню-Йорку ваш »сусід« з другого поверха, чи навіть з іншого номера того самого поверха зробивби великі очі, колиб йому хтось запропонував, покликуючись на сусідство, зробити збірку в окристь якогось мешканця того самого дому, якого, скажім, обікрали і складчиною відкупити йому умеблювання чи навіть »толокою«, як то є звичай на селі, побудувати йому домівку! Чим більше місто — тим більша пустиня! — це не є ніяка пересада, а реальна життєва дійсність.

Коли шукати за причинами слабого розвитку споживчо-закупочної кооперації в Злучених Державах, то, нам здається, найбільшу ролю тут грає саме цвитучий матеріяльний стан країни. Кооперація родиться як дитина злиднів — того факту не дасться ані заперечити, ані не треба його стидатися. Поки в бюджеті і зарібках американського робітника чи інтеліґента видатки на харч становлять пересічно яку четвертину приходів — а такий є фактичний стан (друга четвертина відходить на мешкання, обув, одяг, а майже половина на інші потреби, вигоду і капіталізацію) — то річ природна, що така невеличка ощадність на щоденних закупах, яку може дати членові споживча кооператива, не грає ще такої ролі, якаб заохочувала його думати про кооперацію. Просто недоцінюється цієї справи і легковажиться її.

З цією справою в Америці таке саме діло, як прим. зі суспільними обезпеченнями. Аж до реформ президента Рузвельта їх взагалі не було в Америці, як обовязкових, законно наказаних установ. І знова поясняли собі це фальшиво: за великим, мовляв, індивідуалізмом Американців, яким чужі інстинкти соціяльного опікування. Тимчасом велике потрясення умів, яке прийшло з крізою, де грозила прямо катастрофа цілої американської цивілізації, зробило перелім в психольоґії і Злучені Держави протягом кількох літ присвоїли собі всі важніші здобутки Европи в ділянці суспільних обезпечень. Отже знова — момент не так психольоґічної, як більше господарської натури привів Американців до думки, яка суперечить утертим поглядам про пересадний еґоїзм американського суспільства. Поки не було крізи, зарібки були такі

обильні, а язва безробіття майже не існувала, що кожна людина, крім покриття своїх біжучих видатків, мала якийсь призбираний капітал у готівці. Вона була забезпечена на випадок недуги, нещасного випадку, чи навіть якогось коротко тривалого безробіття. Отже при відсутности масової нужди не думалося й про способи суспільної боротьби з нею.

Ці наші розважання ведуть нас до висновку, що Америка не є країною, в якій не моглиби розвинутися всі форми кооперативного гуртування. Напевно не за горами є там розвиток і споживчої, і кредитової кооперації — хоч покищо їх завязки незначні.

П. Мей дає далі вислів свойому здивуванню з приводу того, що навіть у Союзі Спож. Кооп. в Злуч. Держав (»Кооп. Ліґа«) більшість кооператив займається головно закупном таких річей, як бензина і смари для автомобілів і тракторів — для потреб членів-хліборобів, або й для вільного торгу (деякі кооперативи мають при гостинцях свої бензинові стації, де продають бензину усякому проїзжому, не рівнячись від приватних підприємств). Інші союзні кооперативи ведуть млини і фабрики паші для потреб членів. Для гуртового закупна цих всіх матеріялів істнує кілька великих гуртівень (кооп. союзів). Найліпше розвиваються правдиві кооперативи серед недавніх іміґрантів з Европи, на першім місці стоять Фінляндці, Шведи, відтак пришельці з Чехословаччини. Европейці взагалі привозять зі собою з Европи інстинкт до кооп. ґуртування; матеріяльне їх положення звичайно дещо гірше як давних громадян Америки. Секретар Мей старається наклонити американських кооператорів, щоби у своїй діяльности не нехтували торгівлі предметом щоденної потреби. На загал він констатує скріплення розвоєвої тенденції кооперації в Злуч. Державах. (к. б.)

К. Коберський.

ЗЇЗД МКС В ПАРИЖІ.

На конґресі Міжнар. Кооп. Союзу що відбувся у Парижі в перших днях вересня ц. р. вибрано нову екзекутиву Союзу. Предсідником вибраний знов Вайне Таннер (Фінляндія), містопредсідниками Р. А. Пальмер (Англія) і Е. Пассон (Франція). Члени Д. Б. Еґґі (Швайцарія), Е. Люстіґ (ЧСР), А. Йоганзон (Швеція), М. Рапацкі (Польща), Кухтін (СССР), К. де Боер (Голяндія), Сер Ф. Гейвард (Анґлія), контролєром В. Купер (Анґлія).

Ухвалено резолюції: про відношення до держави в ріжних полічних системах, про рочдельські засади, в справі світового замирення і допомоги кооператорам Еспанії.

Ухвалено, що черговий зїзд МКС відбудеться 1940 року в Празі.

Складання кандидатських списків у »Сполем«. У »Сполем«, згідно з новим статутом цього союза, обовязує система територіяльного представництва. Членів надзірної ради союзу, (їх є 21) вибирають Заг. Збори зі списка тих кандидатів, яких предложили окружні зїзди союзних кооператив. (Терен діяльности »Сполем« є поділений на округи, в кожнім окрузі діє т. зв. окружна кооп. рада, щось в роді наших давніших кок-ів. Окружні зїзди відбуваються найменше раз у рік, перед загальним зїздом делеґатів у Варшаві і на тих річних зїздах установляють кандидатів до надз. ради союзу у Варшаві). Такою виборчою системою союз хоче запевнити цілій своїй території можливо справедливе і рівномірне заступництво у Раді Союзу. У 7—8 числі »Сполем« опублікований правильник вибору цих кандидатів:

1. Надзірна Рада Союзу »Сполем« устійнює перед річними окружними зїздами представників кооператив прізвища тих членів Ради, що уступають в даному році, а управа союзу оголошує їх, називаючи округ і кооперативу, відки уступаючий походив; так само подає окр. радам до відома прізвища остаючих в раді членів.

2. Річні окружні зїзди представників кооператив виставляють кандидатів на членів Над. Ради, при

чому кожний зїзд може виставити зі свого округа одного кандидата, а окрім того ще додатково одного на кожних зачатих 10.000 членів кооператив даної округи. Решту кандидатів можна видвигнути з інших округ, або з поміж уступаючих членів ради. Якщо уступають всі члени Над. Ради союзу, то число кандидатів пропонованих окружними зїздами може бути подвоєне.

3. Прізвища кандидатів, виставлених річними окружними зїздами представників кооператив, повинні бути подані листовно управі союзу найдалі на тиждень перед зїздом повновласників союзу. Якщо би зголошена управі союзу листа кандидатів обіймала більше прізвищ, як прислугує даній окрузі по думці приписів 2 точки цього правильника, тоді при устійнюванні управою союзу властивого числа кандидатів буде обовязувати черга їх поставлення.

4. На підставі кандидатур, поданих управі річними окружними зїздами, виборча комісія устійнює подрібний список кандидатів на членів Ради і заступників. В цьому спискові при прізвищі кожного кандидата повинен бути названий округ і кооператива, до яких ця особа належить. Відбитки списка, устійненого виборчою комісією служать яко карти голосування делеґатів на зїзд повновласників з правом роблення в них індивідуальних змін.

5. Виборча комісія складається: з предсідників (або делеґатів) окружних рад і предсідників (або делеґатів) надзірних рад окружних союзів 10-ти найчисленніших округ, 5 предсідників рештуючих окружних рад, визначених шляхом льосування на весняному засіданні Надзірної Ради Союзу, як рівнож членів президії Надзірної Ради. До комісії входить також дирекція союзу з дорадчим голосом.

Виборча комісія радить під проводом вибраного собою предсідника. Для правосильности рішень потрібна приявність що найменше 12 членів комісії.

6. Числа членів в кооперативі на округах приймаються з останньої друкованої статистики союзних кооператив.

СЕРЕД КНИГ

Karol Hombold: Młodzież wiejska w ruchu spółdzielczym". Instrukcja dla pracy spółdzielczej w kole młodzieży, z przedmową Stanisława Thugutta. Warszawa, 1937. Towarzystwo Kooperatystów.

Поява цієї книжки присвяченої вихованню, чи точніше самовихованню кооперативного дorосту мимохіть викликає в українського читача думку: а як ця справа представляється у нас? Майже всі наші суспільні орґанізації, оперті на масовім членстві, як »Просвіта«, »Сільський Господар«, »Сокіл« та інші, вже прийшли до переконання про конечність виховувати дорoстаючі покоління в дусі своїх ідей, виховувати їх так, щоб вони з часом дали цим орґанізаціям нові кадри свідомих членів. »Сільський Господар« поставив справу виховання свого дoросту в формі »Хліборобського Вишколу Молоді«, на рівні, який справді може імпонувати. Натомість українська кооперація в цьому відношенні лишилася поки-що позаду. А тимчасом життя висуває також і перед нею конечність виховання кооперативно свідомого доросту. Байдуже, а часто й неґативне відношення більшости сучасної міської та інтеліґентської молоді безперечно є одною з поважних перешкод для розвитку української кооперації в містах. Також і по селах дуже часто приходиться ствердjувати слабий, а часом і ніякий доплив нових членів з по-між молодших поколінь, що виховувалися підчас світової війни та в повоєнних часах. Ідейний рівень новопритягнених членів, їх наставлення до кооперації іноді бувають того рода, що в деяких сільських кооператорів виринають сумніви, чи доцільно вести акцію за масовим приєднуванням нових членів. Одначе таких явищ,

зокрема байдужого відношення молоді до кооперації, не помічається там, де найшлася одна, або кілька одиниць з-по-між свідомих селян, чи кооперативно-ідейної сільської інтеліґенції, що доцінюють вагу кооперативного виховання молоді та ведуть серед неї виховну працю з ліпшим, або гіршим вислідом. Та все таки не можна вимагати добрих вислідів від праці, яка ведеться по-аматорському та ще й без ніяких фахових інструкцій. Нажаль, своїх підручників методики кооперативного виховання ми досі не маємо. Тому українським кооператорам, яких ця справа цікавить, слід би познайомитися зі змістом книжечки, що її назву подано вище.

Книжка містить вказівки, як вести кооперативно-виховну працю в кружках сільської молоді (kołach młodzieży wiejskiej). Кооператор Ст. Туґут у своїй передмові підчеркує, що книжечка не має завдання показати молоді, »як кооперативна праця ведеться технічно, т. т., як закладається й ведеться кооператива, лише з яким наставленням треба братися до цеї роботи«.

Автор ділить кооперативну працю молоді на три етапи. Першим етапом є кооперативна освіта в формі індивідуального та колєктивного читання кооперативних часописів і книжок, а головно в формі систематичної самоосвітньої праці в гуртку. Подекуди формою кооперативної освіти, а саме для фахового вишколу персоналу і членів провідних орґанів кооперативи є навчання в кооперативних школах і на кооперативних курсах. Другий етап — це практичне примінення кооперативних засад на терені гуртка молоді та на терені села, як напр. ведення рахунковости з гутку молоді, ощадностева акція серед членів гуртка, гуртки добровільної праці (zespołu pracy oświatowej) дкя виконання достойних молоді робіт для добра села: направа містка, засипання баюри, садження деревець і т. п. Третім етапом є співпраця молоді з кооперативою дорослого покоління (участь в загальних зборах, приєднування членів, кооперативна пропаґанда, участь в кооперативних святах і ін.).

Це тісне сполучення теоретичної самоосвіти з практичною кооперативною працею - цікава, а разом з тим цінна прикмета пропонованої автором методи кооперативного виховання. Така метода запобігає вихованню з молоді людей нераз подибуваного на селах типу кооперативного фразера, людини, що багато і гарно балакає про кооперацію, але до ніякої кооперативної праці не дасться притягнути, або ще й шкодить кооперативному ділу.

Зате пропонована автором метода занять у самоосвітнім гуртку, добра для гуртків середньошкільної молоді та для багатьох робітничих гуртків, для подавляючої більшости гуртків сільської молоді — непридатна. Ця метода, що опирає дискусію в гуртку на рефератах виготовлюваних учасниками самоосвітних гуртків на основі прочитаних ними книг, вимагає значного інтелєктуального вироблення, а сільських гуртків з таким освітним рівнем молоді не найдеться багато. Також і деякі з книжок, що їх подано в підручнику, яко джерела до виготовлення рефератів, або яко матеріял до індивідуального читання, — доступні лише для читача з відповідною освітньою підготовкою. Поміщені у виказі книжок всуміш з популярнішими книжками вони можуть попасти до рук недосвідченого сільського читача і назавсігди знеохотити його до читання кооперативних та економічних книжок.

Ці недомагання не позбавляють книжечку її вартости, і охоче поручаємо її українському читачеві.

А. Л.

Stanisław Thugutt: Spółdzielczość — zarys ideologji. Wyd. II. uzupełnione. Warszawa, 1937. Wyd. Spółdz. Instytutu Naukowego. str. 201. Cena 3·— zł.

Праця ред. Туґутта вийшла уже другим виданням протягом короткого часу (так само як і підручник). Цей один факт говорить в її користь більше, як довгі похвали. Вона й заслуговує на ту популярність під кождим оглядом. Це не сухий підручник, переладований іменами, датами і цифрами. Тут на першому пляні проблєми, питання до розвязання. Заслуга авто-

ра саме в тім, що навіть давно ніби вирішені справи викладається не доґматично, а більше у формі дискусії. Тому книжка ред. Туґута побудить інтелєкт, до думання. Притім навіяна свободолюбям і духом справжнього кооперативного демократизму.

Як у кожній самостійній праці, так і в книжці Туґутта є всякі твердження, з якими можна не погодитися. Алеж автор їх ніколи не подає у такій формі, якаб відпихала своєю аподиктичністю. У відділі »Кооперація і держава« автор виразніше, як у першому виданні, підкреслює суперечність між інтересами кооперації і претенсіями націоналістичної (потальної) держави на кермування всім господарським життям. Автор здає собі справу, що кооперація, як така, не має засобів до крашої боротьби з державою. »Це однак не значить, аби її кличем мало бути не противитися злу«. Виходить, хоч не сказано виразно, що кооператори (очевидно як приватні особи) повинні боротися за свобідні форми життя, себто за демократичний устрій в державі. **К.**

Zygmunt Chmielewski: Podręcznik Spółdzielczości. Wyd. II. uzupełnione nowymi danymi. Warszawa, 1937. Nakł. Spółdzielczego Instytutu Naukowego. Str. 175. Cena zł. 2·50.

Ця книжка також появляється другим виданям, і то в рік, після першого. Треба завидувати польській кооперативній літературі такого живого читатівського заінтересування...

Підручник п. Хмєлєвского і розміром і способом викладу пристосований, здається для шкіл середнього типу, також для вчителів кооперації. Містить в собі, крім нарису історичного розвитку кооп. руху, також виклад орґанізації і господарки кооператив ріжного типу та кооп. союзів. На кінці подані інформації про важніші досягнення кооперації в Польщі і поза нею. — Книжка багата змістом і цінна під кожним оглядом. За цю книжку будуть авторові вдячні польські учителі кооперації. **К.**

Кооперативне число »Станиславівських Вістей«. 22. число тижневика »Станиславівськіх Вістей« майже всі свої 8 сторінок присвятило кооперації. Хоч у такій формі станиславівська земля обійшла цього року своє свято кооперації — коли влада відмовила дозволу на окружне свято, яке було пляноване на конець вересня ц. р.

З цього числа Ст. В. довідуємося, що представники кооператив Станиславівщини, Товмаччини і Надвірнянщини, довідавшися про обмеження програми кооп. святкування, яке рівнялося його забороні, постановили: вплатити в найкоротшому часі по одному новому уділові від кооперативи (100.— зл.) до союзу, замісць цвяшка, який коо-ви мали би вбити в прапор Окружнього Союзу.

В другу чергу конференція ухвалила скріпити кооперативний збут продуктів сільського господарства.

Інж. І. Семянчук дає живо написану першу частину нарису розвитку Окр. Союзу Кооп. в Станиславові. Більша стаття про розвиток Народ. Торговлі, зокрема про її діяльність на терені Станиславівщини вводить читача в круг справ міської кооперації. Третя стаття цього типу, це начерк сучасного стану молочарської кооперації. Річева стаття п. Олени Швайцер говорить про завдання жіноцтва в кооп. русі, а п. Я. Ясеницький торкається завше живої теми — про ощадність. П. М. Швалюк інформує читача про стан торгової справи в кооперативах станиславівської округи (понад 100.000 розборгованого майна), закликаючи громадянство до направлення цього гріха. Зовсім на місці статейка про Тому Масарика, великого орґанізатора поневоленого, а відтак визволеного народу. Інж. Пиндус дає цікавий нарис стану яєчного експорту з району ОСК Станиславів.

Поважний зміст і річева форма робить це число Ст. В. добрим причинком до нашої кооперативної публіцистики.

З ГОСПОДАРСЬКОГО ЖИТТЯ

ШТУЧКИ ПРЯДІЛЬНОГО КАРТЕЛЯ.

Варшавський »Курєр Поранни« дня 28. вересня демаскує підступну діяльність лодзького картеля. прядільної бавовни, який хоче зиски з обнижки цін бавовни в значній мірі сховати сам для себе. В представленнях до влади і до комісії контролі цін картель переконує, що мовляв, не можна обнижувати цін бавовняної пряжі, бо тоді погіршаться вигляди на збут краєвої котоніни (льняної та проєктованого ляніталю, штучної вовни). Тимчасом на ділі навіть при високих цінах бавовни збут краєвих катанін був мінімальний і не грав поважнішої ролі. Картель пряділень диктує ціни ніяк не співмірні зі світовими.

СТРАЙКОВИЙ РУХ НА СЕЛІ.

В р. 1933 було в Польщі 631 страйків, в 1934 році — 946, а в 1936 вже аж 2040. Особливо сильний був страйковий рух в текстильнім промислі. В хліборобстві число страйків було невелике. І так у 1933 р. на загальне число 343 тисяч страйкуючих припало на страйкуючих в рільництві 2 тисячі, в 1934 році на 2.356 тисяч страйкуючих, в рільництві страйкувало 3 тисячі, а в 1936 році на загальне число всіх страйкуючих 3.919 тисяч осіб припадало сільських страйкуючих 6 тисяч.

Це незначне число аґрарних страйків пояснюють головно тим, що умовини праці сільських робітників є нормовані **збірними умовами,** а крім того всякі спори на тлі відносин праці рішають повітові розємчі комісії, що працюють на зазив повітових інспекторів праці. ст. 201 ціна 3 зл.

ДОБРІ УРОЖАЇ ПШЕНИЦІ.

Міжнародній Інститут Хліборобств а вРимі підраховує, що цьогорічний світовий збір пшениці на північній півкулі дав 921 міліонів сотнарів. Це найвища цифра за останніх 6 літ. В роц 1936 продукція виносила лише 831 міл. сотн., в 1935 р. 869 міл., а 1934. — 831 міл. сотн. В останніх 3-ох літах Злучені Держави Амегики довозили збіжжя з заграниці. Великий збір в 1937 р. треба завдячити передовсім зростові засівної площі в Злучених Державах і великому зборі в Совітах ((якщо вірити урядовим звідомленням цієї держави). Жнива в Европі дали 421 міл. сотн. проти 403 міл. з 1936 р. Поважний зріст виказує Італія, також СССР задумує приступити до експорту пшениці і для того відновлює свою торговельну аґентуру в Ротердамі.

Канаду постиг неврожай і її експортові можлиости менші. Австралія буде експортувати (десь від січня) лише на Далекий Схід. В Арґентині заповідаються добрі жнива і є можливости великого експорту.

Все це разом каже припускати, що ціни збіжа в жадному разі не підуть у гору та що якась частина цьогорічного збору то в тій то в іншій державі не буде продана.

В Польщі відбувається легкознижкова тенденція на збіжевих ринках. Впливає на це також ця обставина, що в наслідок браку паші хлібороби визбулися частини інвентаря і є менший попит на корми.

Зріст коштів пропиття в цілому світі. Французький статистичний уряд (   ) опублікував дослід над рухом цін в головних державах світу в останньому році. В цілому світі зазначився звижковий напрям цін і то без ріжниці, чи держава ця зміняла валюту чи остала при старій.

Коли приняти стан цін в р. 1914 за 100, то образ буде такий:

У Франції був індекс коштів прожиття на початок 1936 року 400, в серпни 1936 — 430, а в листопаді 1936, по девалюації — 495. У лютні 1937 він стояв на 529, а в травні на 540. Найбільше піднеслися ціни хліба, мяса і одягу.

У Злучених Державах, коли за 100 приняти стан цін з року 1929 то на початку 1936 р. індекс стояв на 84, а на кінці цього року на 85. У 1937 році піднісся до 88.

У Вел. Британії (1929 = 100) стояв індекс в першій половині 1936 р. на 144 і 146, відтак піднісся на 152, а в червні досяг 155.

В Німеччині звишковий рух відносно не такий сильний. В 1932

р. стояв індекс на 120, в 1936 р. на 124, а в липні 1937 на 126.

В Італії індекс цін в р. 1934 був 76, в 1936 р. — 87, а в 1937 91.

В Данії був індекс в 1936 р. 112, а в 1937 році 116; в Норвеґії піднявся зі 155 в 1936 р. на 166 в 1937 р.; у Швеції зі 158 з кінця 1936 піднявся до 162 в році 1937.

В Австрії і Чехословаччині ціни не піднеслися так сильно, як у інших державах, але всетаки зросли поважно.

В тих країнах, що девалювали трохи пізніше і в яких примінено державні засоби для того, щоби здержати звишку цін по девалюації ціни зростали повільніше. У Швайцарії індекс, який на початку 1936 року стояв на 130 а по девалюації на 132, піднісся на 137. В Голяндії, де індекс перед девалюацією був 131 а опісля на 133, тепер стоїть на 138. В Бельґії індекс був в березні 1935 на 163, а по девалюації, в липні і серпні піднісся до 175, в грудні до 185, в жовтні 1936 на 190, в червні 1937 р. досяг 200, а в липні 205.

Японія у війні. Обтяження фінансів війною. Японська влада завела нові суворі обмеження імпорту заграничних товарів, щоби стримати відплив золота з краю. Конфлікт з Китаєм спричинив в самім початку видатки в сумі округло 100 міліонів єнів; вслід за тим прийшла нова звишка цін. Воєнні видатки вимагають збільшення випуску банкнотів. Непокрита сума банкнотів в обігу виносить вже тепер 1 мілярд єн. Випуск банкнотів понад цю суму, згідно зі статутом державного банку, потягає за собою оподаткування випущених квот. Запас золота в банку був в лютні ц. р. 556 міліонів, в липні вже 448 міліонів, тоді як стан випущених банкнотів у тих-же місяцях був 1.461 міліонів і 1.536 міліонів єн. Говорять, що уряд хоче направити стан державних фінансів девалюацією, при якій запас золота підскочив би у вартості і банк найшов би формальне покриття на випущені ноти.

На цій валютарній операції банк зискав би 774 міліони єн. Цього зиску мають вжити частинно на покриття довгу держави в банку, а частинно на закупно золота для банку. Це золото мало би служити яко резервовий фонд на забезпечення валют.

Обмеження спожиття. Звуження довозу заграничних товарів має м. і. на меті теж ограничити краєву консумцію. Ці самі наслідки буде мати також зріст цін, який є в ході. Союз промисловців ухвалив розпочати пропаґанду за зменшенням спотреби товарів цивільним населенням. Один великий концерн, що обєднує фабрики »менше потрібних« товарів має зменшення оборотів на 70 проц. Ці явища є такі загальні, що економічний часопис »Хуґай« вважає потрібним піднести голос осторогі. Він пише „Рахується на зменшення спотреби в цілім краю, але разом з тим державні потреби зростають надзвичайно, рівнобіжно з розвитком воєнного конфлікту. Якщо влада примушує нарід менше видавати, то це викличе невдоволення населення, а господарське життя буде корчитися«.

Армія вимагає контролі господарства. Військові круги вимагають від держави нагляду над усім краєвим господарством. (Взагалі — ціла воєнна імпреза була, як відомо, зроблена під натиском цих кругів). Передовсім уряд рішив дістати під свою контролю заграничну торговлю. Не є виключене, що буде заведений монополь загр. торговлі. Крім того видав заклики і зарядження що до контролі цін, щоби перешкодити їх ростові. Населення жалується однак, що покищо цю контролю відчувають купці-детайлісти, зате велика гуртова торговля і промисл тішаться привілеями.